

Реферат на тему: "Особливості поетичної творчості Василя Стуса"

Василь Стус

Особливості поетичної творчості Василя Стуса

Василь Стус – поет трагічної долі. На прем'єрі фільму "Тіні забутих предків" у київському кінотеатрі "Україна" Василь Стус запропонував присутнім у залі встати і цим вставанням протестувати проти арештів, які почалися тоді в середовищі київської інтелігенції. Зал встав, а Василь невдовзі... сів.

...Сьогодні до нас прийшли і приходять його вірші. Його згорьована доля надає їм сили невідпорної і непереможної. Потужність його віршів помножена на скорботу його долі. І даремні потуги тих, хто намагається перепинити їм дорогу. Опір надає віршам трагічного поета неймовірні всепробивності. Серед його тюремних творів найдорожчими є інтимні поезії, його відчайдушне всіння знаходить для душі місце всюди – в найкарколомніших знущаннях, у найбезпросвітнішому мороці сучасності. В далекі дні його молодості він мав неймовірно гострий профіль, який згодиться і для карбівень нашого часу. А такі профілі мають великий вплив на добу, хоч вона не завжди про це підозрює.

Іван Драч

Народився Василь Стус у 1938 р., на Вінниччині. Солідаризувався з діями опору щонайменше від 1965, коли йому було 27 років. За акцію протесту у київському кінотеатрі "Україна" молодого патріота відразу було виключено з аспірантури Інституту літератури ім. Т. Шевченка АН УРСР.

Позбавлений права навчатися та працювати за фахом філолога, В. Стус не впав у розпач, заробляв собі на хліб будівельником, кочегаром, архівістом, інженером з технічної інформації тощо. Щоправда, на жодній роботі йому не дозволяло втриматися "недремне око" лиховісного КДБ. Та ніщо не могло скорити В. Стуса, який продовжував нерівну боротьбу з радянською системою. В Стус – один із найактивніших діячів дисидентського руху прагнув не конфронтації з владою. Він іще сподівався віднайти шляхи порозуміння між нею та національною свідомістю інтелігенцією, сподівався на гуманізацію тогочасного панівного ладу, що було неможливим. Адже соціалізм, декларуючи привабливі гасла "світлого майбутнього", насправді утверджувався через репресії. Невдовзі такі ілюзії поета розвіялися.

У ніч із 12 на 13 січня 1972 р. В. Стуса, як і Є Сверстюка, І. Світличного, Ігоря й Ірину Калинців та ін., було заарештовано. 12 вересня комісія з кримінальних справ Київського обласного суду винесла вирок: 5 років концентраційних таборів (Мордовія) та 3 роки поселення (колима, рудник ім. Матросова).. Послідовне обстоювання поетом людської та національної гідності проголошувалося "наклепницькою діяльністю". Поета судили як кримінального злочинця, що показове для радянського судочинства,

свідчення його цинізму. Адже й лірика розглядалася не як мистецтво, а як прояв політики. Інших критеріїв поцінування художньої літератури комуністична система не знала, за традицією вдалася до грубої підміни естетичних критеріїв ідеологічними.

Звільнений наприкінці 1979 р., повернувся до Києва але занепокоєний національною та гуманістичною руїною в Україні, поет знову поринув у боротьбу, вже у складі переслідуваної Гельсінської спілки. Радянська влада не подарувала йому духовної незламності. Новий арешт був неминучим. Це сталося у жовтні 1980 р. Безжальний вирок (10 років таборів особливого режиму та 5 - заслання).

За колючими дротами не вгасала його творча енергія, у неволі він писав свою філософську лірику та активно перекладав твори французьких, німецьких та англійських авторів. Але всі рукописи відбиралися і не завжди поверталися надто пильним табірним начальством. Після однієї з таких злочинних акцій В. Стус висловив своє обурення, за що його кинули в карцер. Тут на знак протесту поет оголосив голодування і в ніч з 3 на 4 вересня 1985 року зупинилося його мужнє серце. 19 листопада 1989 року його тіло було перевезено до Києва і перепоховано на Байковому кладовищі.

Колись Шевченко писав про Україну як нашу не свою землю. Мова йшла насамперед про панування чужинців, але, звичайно також і про внутрішнєпідпорядкування, про неволю не тільки, сказати б, ззовні, а і зсередини. У В. Стуса ця тема стає провідною. Репертуар гнівно-наболілих закидів, обвинувачень і нищівних окреслень на адресу "ссавущих і пришепелуватих землячків" здається безмежним. Ось дещо з нього: "феєричні пройди", "байдужі баляндрасники", "ревні раби", "байдужі земляки", "мала смердюча калабана, де вітер остраху гуляє", "запах трутизни", "душ спресованих мерзлота вічна", "рід без'язикий" тощо. Образи такої тотальності взагальнюються в образ самої України, зрадженої й зрадливої, моєї й чужої й чужої мені, божевільної "вичужилої вітчизни", "храму, зазналого скверни", "нестерпної рідної чужини" - України, де нема живих людей -

Горить свіча -

а спробуй відшукай людину

на всю велику Україну,

де навіть під час останнього Страшного суду

покинуть яму з мертвихвсталі,

а ці - ще спатимуть - і далі.

Думка за Україну боліла йому кожним нервом, кожною краплею крові.

Єдиний можливий логічний висновок: "Пора ненависті заходить, потрібен янгол помсти".

Боже, роппати шаленої,

Боже, шаленої мсти,

лютости всенаученної

нам на всечас відпусти.

Якби це було політичною програмою, можна було б сказати, що вона далеко

виходить поза межі легалізму гельсінкських груп. Але В. Стус не політик і не вождь нації, він людина поет, і він широко відкритий і просто протилежним почуттям – мститися, а прощати, не нищити, а покрити омофором любові:

Вертай назад і, добротою хорий,
розтань росю димною між трав.

І навіть:

Прощаю вас, лихі кати мої,
прощаю вас, вже смерті жду

(щоб у тому ж вірші знову бути охопленим гнівом і вигукувати "шалій, шалій, моя ненависте").

Знайдення себе – це знайдення української людини. Сила В. Стуса не тільки в знайденні і сформулюванні гасел, не тільки в послідовності його невгнутою чесності, але і в конфліктах його емоцій і настроїв, в тому діалозі протилежностей, якими є його поезія, і – в знайденні себе в плетиві протилежностей любові і ненависті, зневаги і захоплення, віри і зневіри.

Чудо перетворення відбувається в тій "грудці болю", якою став поет, коли він нарешті відчуває

власну смерть живою,

як і загибель самовороттям,

коли він знаходить у собі ж таки своє місце в світі –

Світ – наді мною й піді мною.

А я – під світом і над ним,

коли він відшукує сенс свого життя і життя взагалі в тому, що

жити – то не є долання меж,

а навикання і *самособою-

наповнення

*(В. Стус часто розриває слова кінцем рядка. Самособоюнаповнення – в нього одне слово).

Лірика може обирати найрізноманітніші теми, від любовних до політичних, від пейзажних до філософських, її спектр безмежний, але, які б і скільки б тем вона не брала, кінець кінцем вона має лише одну тему – особистість самого поета. Це й робить її лірикою. Найбільше досягнення цієї поезії в схопленні народжуваних емоцій, душевних рухів у процесі їхнього оформлення. Звичайно, В. Стус має свої переконання, і вони тверді й безкомпромісні. Та психологічна суть його поезії в схоплюванні почуттів перед тим як вони скристалізувалися – це висока майстерність, що дається не багатьом поетам, — коли його поетичний зір здатний бачити форму ще не оформленого, а його поетичне слово в найкращих поезіях "Палімпсестів" спроможне знайти мову для цієї форми самого формування. Але концентруючись на плинності свого внутрішнього я, поет тим самим досягає спромоги відтворювати світ, що йому протистоїть, в самій істоті цього світу атрибутів і проявів:

Ряхтить у вогнях *телевежа,

рубінові набризки лих,
за власні виходити межі
ти зможеш, мій любий, як зміг?

*Телевежа – це центр промивання мізків, це знаряддя поневолення індивідуального в людині, її знеособлення. Звідси блимання світла, червоного світла на верхівці вежі стає символом знелюднення людини.

Його поезії властиві переходи поетичних образів один в один. Найелементарніше – метафоричне ототожнення гулагівсько – засланської мережі КГБ з сучасним світом –

Довкола сопки і горби,
каміння, золото і кості.
Гей, земляки, заходьте в гості,
піддані спільної доби.

Складніші, іраціональніші, містичніші, витонченіші інші рядки ототожнень-розрізнень: поет і дружина, що відокремлені тисячами кілометрів і стосами заборон, заходять одне за одне в снах – сні в житті засланця-в'язня – частина його біографії, а в поезії – брама в іншу реальність, де я – я і не я, ти – ти і не ти:

Світ уже не світ. Ти уже не ти.

Україна у В. Стуса – це рай, але рай сплюндрований. Звідси образ України протистоїть образам тюрми-Колими.

Гойдання лип гуде золото-каре,
соснова жалош, урочистість глиць
і присмеркові розсипи суниць,
і в погані спочили крутояри.

Частіше Україна – конденсація історії, козацька романтика, козацька героїка чумаки і постаті Шевченка й Максимовича:

Стенаються в герці скажені сини України,
той з ордами ходить, а той накликає Москву,
заллялися кров'ю всі очі пророчі. З руїни
вже мати не встане – розкинула руки в рову.

Життя і творчість Василя Стуса надзвичайно щільно одне з одним пов'язані, творять своєрідну гармонію. Вони обоє чесні, а це в наші часи дуже багато. Але є між ними істотна різниця. В житті В. Стус ніколи не здавався ворогові і не виявляв вагань. Але ціна цієї прямої була висока не тільки в сенсі фізичних і психологічних знущань, а і в сенсі внутрішніх конфліктів, які становлять внутрішню суть душевного і духовного життя кожної людини. Поезія В. Стуса – наскрізь людська й людяна, вона повна піднесень і падінь, відчаїв і спалахів радості, прокльонів і прощень, криків болю і скреготів зціплених зубів, зіщулень у собі і розкривань безмежності світу. Перед нами не "живий смолоскип", а людина. Людина – з великої літери. Ця вірність внутрішній правді, одвертість у визнанні своїх вад і зльотів самі ще не роблять поезії, але вони становлять передумову поетичної творчості, а без них може творитися риторика, але не може поставати справжня поезія.

Використана література:

В. Р. Коломієць "Василь Стус" К. 1990 р.

А. Гатненко "Українське слово" К. 1994 р.

Р. В. Мовчан "Українська література" К. 1998 р.